

Karin Anema

De dood in
verschillende
culturen

KRAAIENMARS

scriptum

Anema beschrijft de dood in al haar smerige én schone gedaanten

Groeien & Geloven boekrecensie

MARIJKE LAURENSE

Kraaienmars

De dood in verschillende culturen Karin Anema

Scriptum; 270 blz. € 22,50

De schrijver

De Haagse freelance journalist Karin Anema (1955) studeerde tuin- en landschapsarchitectuur in Wageningen en heeft een leuk aantal reisboeken op haar naam staan. Columbia, Mexico, Suriname, Mali, Ethiopië; ze was er intensief te gast, net als aan de uiterste noordgrens van Europa, bij de nomadische Sámi. Dichterbij huis bleef ze voor Boegwater (2017), over het leven op de hedendaagse Europese binnenvaart.

De thematiek

En nu dan een boek over hoe verschillend er in de wereld aangekeken wordt tegen de dood. Anema's verhaal begint op een begraafplaats in Den Haag, met een afspraak met grafdelver Erasmus, die vrijuit en in soms letterlijk sappige details over zijn werk vertelt. Ze spreekt met afleggers over de betekenis van hun vaak rituele handelingen en ze maakt vermomd als serveerster een zeer druk bezochte besloten bijzetting in een mausoleum van een 'kamper' mee.

Maar ook uit de rest van de wereld heeft reisjournalist Anema veel te vertellen, al dan niet uit eigen waarneming. Zo vindt men het in Zweden maar vulgair om erbij te willen zijn als de kist de oven ingaat en lijken begrafenisfeesten in Kroatië soms wel een bruiloft. In Ghana zit de dode nog een tijdje op een stoel op een podium, tenzij je aangezien wordt voor zelfmoordenaar of heks, want dan word je zonder enig ritueel meteen onder de grond gestopt of in de bossen gedumpt.

Op Corsica wonen de doden zelfs mooier dan de levenden, in privé-mausolea met uitzicht op zee. En wist u dat er in het noorden van Japan een telefooncel staat, waar u kunt bellen met uw dierbaren in het hiernamaals? Dat de doden in de VS standaard gebalsemd worden? En hoe dat dan precies in z'n werk gaat?

Belangrijkste stelling

Veel positieve belangstelling voor hoe 'wij' Nederlanders van oudsher met de dood omgaan, heeft Anema niet. Oké, u kent vast de traditionele kerkdienst- en koffie-met-cake-uitvaart al en dat is andere, saaiere koek dan bijvoorbeeld een in drank gedrenkt dansfeest van drie etmalen in het Surinaamse Galibi.

En de geïnterviewde Zoetermeerder pastoor oordeelt (vanuit een jeugdtrauma?) onder de loodgrijze Hollandse hemel inderdaad wel heel zuinig-afkeurend over dat exotische gedans en die Japanse telefooncel. Maar om daaruit nu te concluderen dat niet-Westerse, 'inheemse' volkeren wijzer, want holistischer in het leven en de dood staan?

Confronterendste zin

Grafdelver Erasmus over zijn werk op de begraafplaats: 'Hier ben ik een dienaar van de dood. Een vuilnisman van het leven. Een soort vleesverwerker. Ik ben altijd aan het wegwerken.'

Redenen om dit boek niet te lezen

Dat Anema kennelijk nog iets te verhapstukken heeft met de kerk en het christendom, het zij zo. Verder is Kraaienmars heel erg 2024. Terecht dat ze vertelt over haar eigen, pijnlijke ervaringen met de dood, maar voor mij had het met de persoonlijke en emotionele ontboezemingen daarover wel een pondje minder gekund. Voor de liefhebber van het huidige neosentimentalisme klinkt dat misschien eerder als een aanbeveling.

Redenen om dit boek wel te lezen

Kraaienmars is uitzonderlijk informatief: Anema's nieuwsgierigheid kent geen grenzen en ze spaart haar lezers niet als het gaat om zowel de smerigheid als de schoonheid van de dood. Respect ook voor de verrassende veelzijdigheid van haar boek: je moet er maar opkomen (en het aandurven) om bij de ruiming van een driepersoonsgraf te willen gaan kijken. En het blijft natuurlijk razend interessant en blikverruimend om te lezen over hoe verschillend en soms toch vergelijkbaar wij levenden met de dood omspringen.

Marijke Laureense